

Szonoráns mintázatok a nyugati szláv nyelvekben „Hermafroditák” másképp

Garami Anett Réka

PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola

Komplex vizsga

2019. 06. 18.

Áttekintés

- Bevezetés, alkalmazott elméleti keret bemutatása
- Korábbi javaslatok a szótagalkotó mássalhangzók ábrázolására
- Fő állítások: (1) nincs uniformitás a szótagalkotó mássalhangzók képzésében nyelven belül (sem); (2) szótagalkotó mássalhangzók balra terjednek, hacsak nem kényszeríti őket jobbra terjedésre a szerkezet megmentése; (3) „csapdába esett” mássalhangzók nem terjednek, hacsak nem kényszeríti őket terjedésre a szerkezet megmentése
- Összegzés
- További problémák, kutatási célok

Elméleti keret

- Kormányásfonológia és Szigorú CV (vagy CVCV) Fonológia
 - Szigorúan váltakozó C és V pozíciók
 - Ábrázolás-alapú elméleti keretek
 - A leginkább jelöletlen szótagtípus: CV
 - Üres pozíciók: hosszú magánhangzók között üres C, hosszú mássalhangzók között és mássalhangzó-csoportok esetén üres V
 - A nyelvek abban különböznek, hogy engedélyeznek-e üres pozíciókat, illetve hogy milyen engedélyezési mechanizmusok léteznek az adott nyelvben (pl: alapos kormányás – Proper Government, PG)

Bevezetés

- A szótagalkotó mássalhangzók (szinkrón és diakrón változás során) egy magánhangzó törléséből (svá, jer) és az azt követő mássalhangzó-terjedésből jönnek létre (rendszerint szonoráns)
- Szótagot alkotnak
 - Anyanyelvi intuíció
 - Verselés
 - Hangsúlykiosztás
 - Nyúlási folyamatok
- Félmagánhangzók, szótagalkotó mássalhangzók, csapdába esett mássalhangzók = „hermafroditák” (Scheer, 2004)
- szótagalkotó és csapdába esett mássalhangzók – szonoritás sértő msh-k, különbség a szillabicitásban van

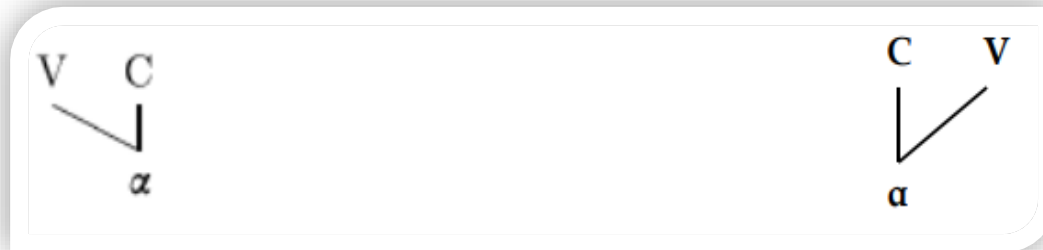
Korábbi elemzések (1)

balra terjedés – VC szerkezet

- Szigetvári 1999, Scheer 2004, Garami 2019 stb.
- Egy mássalhangzós fej balra terjed az őt megelőző magánhangzós pozícióra

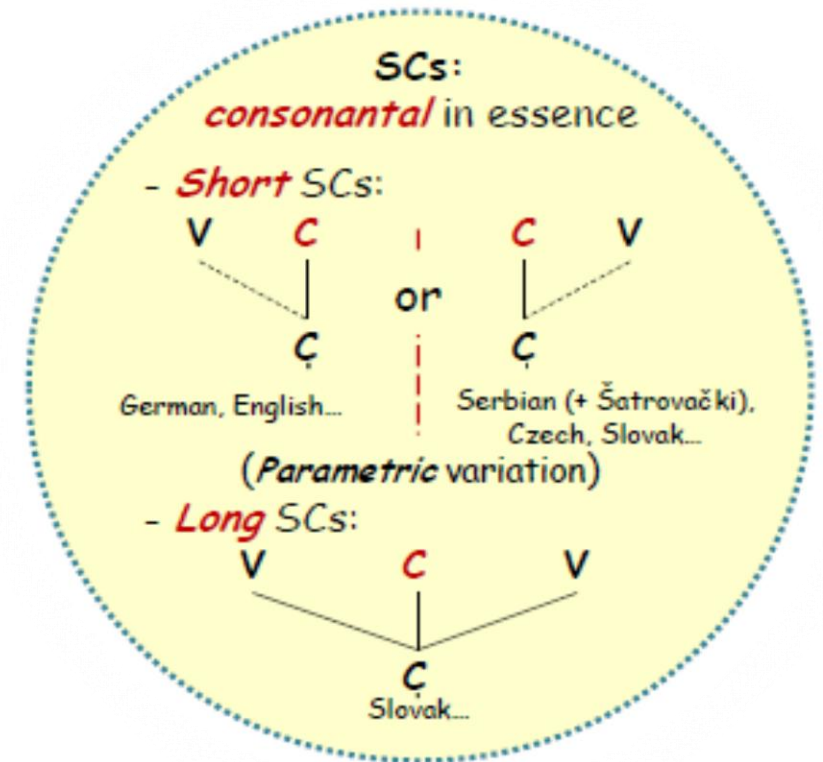
jobbra terjedés – CV szerkezet

- Rowicka 1999, Blaho 2004 stb.
- Egy mássalhangzós fej jobbra terjed az őt követő magánhangzós pozícióra

Korábbi elemzések (2)

- Caratini et al. 2011 és Polgárdi 2015: VC és CV közti választás paraméter beállítás eredménye
- Mindkét tanulmány a monopozicionális szerkezet ellen érvel, amelyben a szótagalkotó mássalhangzó egyetlen V pozíciót foglalna el

Korábbi elemzések (3)

- Ziková (2007): szótagalkotó mássalhangzók a csehben terjedhetnek balra és jobbra a szóban elfoglalt pozíciójuktól függően
- Likvidák **C_C** helyzetben jobbra terjednek
- Likvidák **C_#** helyzetben balra terjednek

Kortárs elemzések (1)

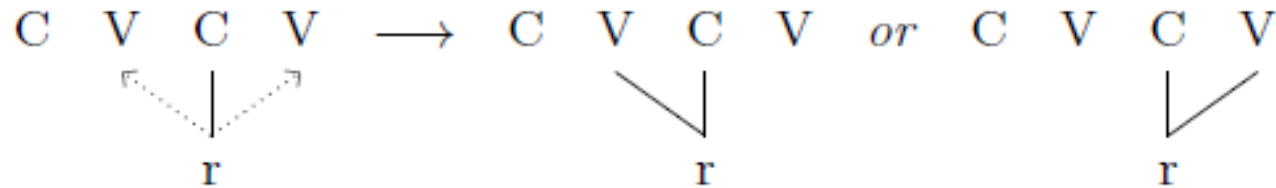
- Balogné Bérces & Garami 2019: monopozicionális szótagalkotó mássalhangzók

C V C V C
| | | |
r d e č

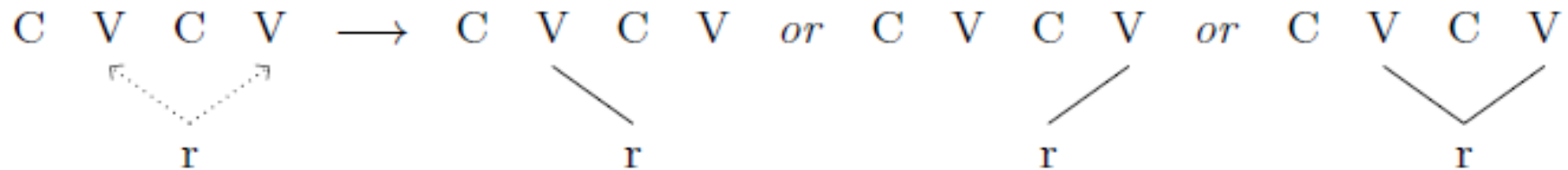
Kortárs elemzések (2)

- Savu 2019: a terjedés irányát az határozza meg, hogy melyik üres V pozíciónak szükséges engedélyezés (elnémítés)
- Mindkét terjedési irány létezhet egy nyelven belül, az uniformitás ellen érvel

(1) Czech syllabic consonant

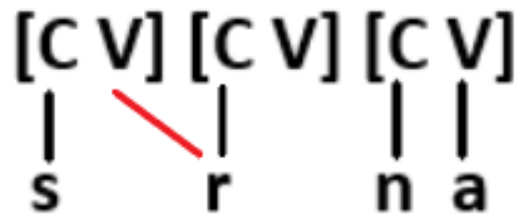
(2) Slovak syllabic consonant

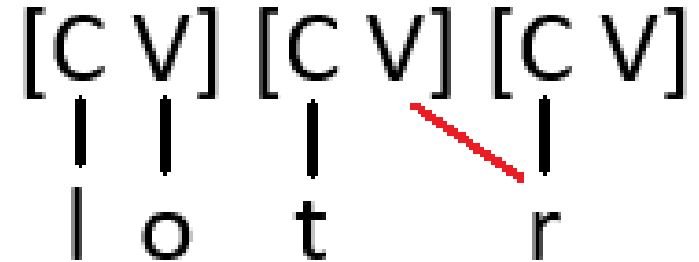
Saját elemzés

- A szótagalkotó mássalhangzók képzése attól függ, hogy a szonoráns saját CV egységében található V pozíció vagy pedig az őt megelőző CV egység V pozíciója vonza-e őt erősebben
 - Ennek motivációja a szerkezet fenntartása az üres szerkezeti pozíciók engedélyezése által
- A saját CV egységbe (jobbra) való terjedés gyengébb kapcsolatnak tűnik
- A balra terjedés, azaz a saját CV egységből való „kiterjedés” két CV egység összekapcsolását eredményezi – az erősebb kapcsolatot szótagalkotó mássalhangzóként értelmezzük
- A „csapdába esett” mássalhangzók csupán egy C pozíciót foglalnak el, hacsak nem kényszerülnek a gyengébb kapcsolatot eredményező jobbra-terjedésre a szerkezet fenntartása érdekében

Szótagalkotó mássalhangzók a szlovákban C_C helyzetben

Szótagalkotó mássalhangzók a csehben C_# helyzetben

„Csapdába esett”
mássalhangzók a lengyelben
#_C helyzetben

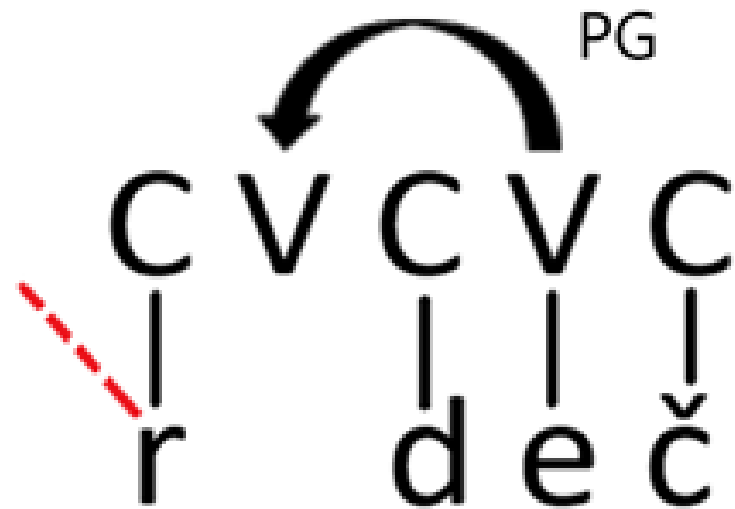
„Csapdába esett”
mássalhangzók a csehben
#_C helyzetben

De...

- Szillabikus /r/ a szlovénben: meglepő szabadság az eloszlásában
 - Szó végén (C_#) és mássalhangzók között (C_C) (pl: *vrh* 'csúcs')
 - plusz: szó elején (#_C) (pl: *rdeč* 'piros'), ahol más szláv nyelvek a szonoránsokat „csapdába esett”-ként kezelik (nem szótagalkotó): cseh *lhát* ('hazudni'), orosz *rta* ('száj GenSg'), szlovák *rmut* ('pép NomSg')
- Mi a szerkezete a szlovén szillabikus /r/-nek?
 - ə+C szekvencia, C+ə szekvencia, **inherens ə** vagy az r **szótagalkotó allofónja?**
 - „ə+C” szekvenciákban az /ə/ egy fonetikai elem, amely a trilla-képzés szükséges része nukleáris és nem-nukleáris esetben is (Jones 2002)

/r/ a szlovénben

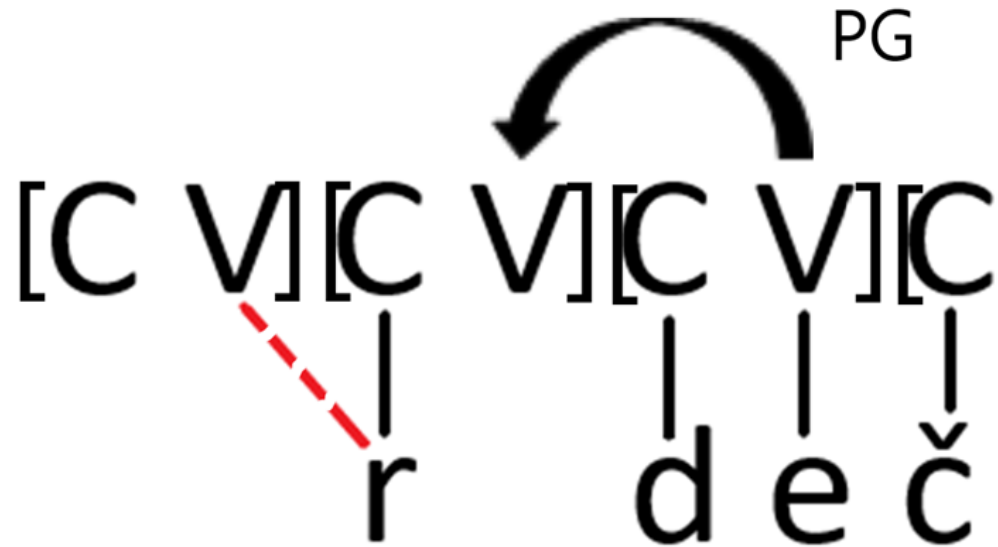

/r/ a szlovénben

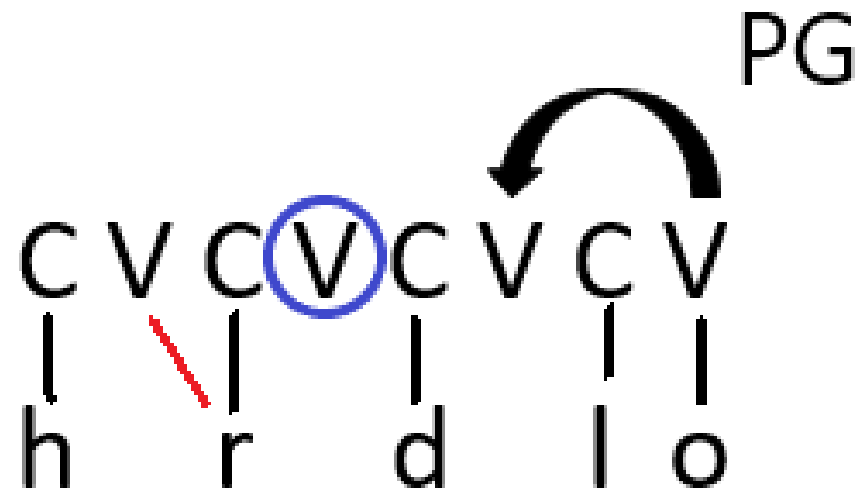

Alternatív elemzés

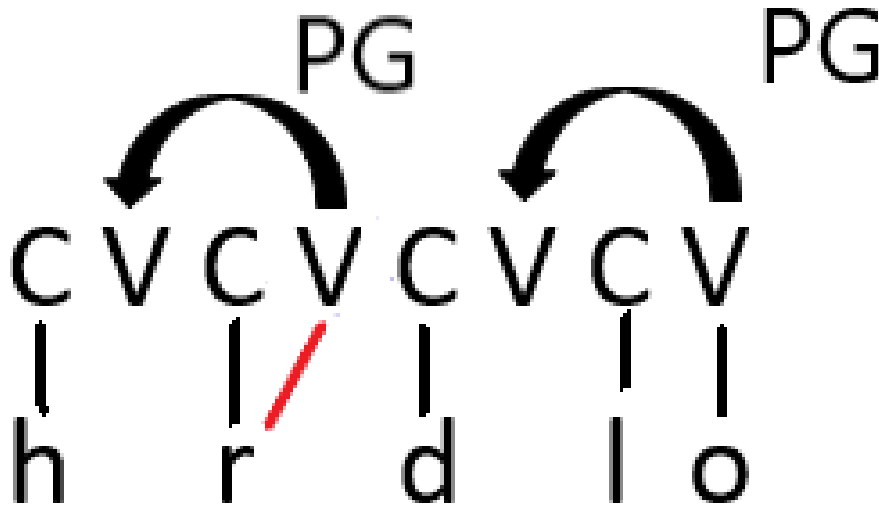
- Határjelölő [CV] egység a szlovénben (Scheer 2004, Živanović személyes közlés)

/r/ a szlovákban

/r/ a szlovákban

Összegzés

- A szótagalkotó mássalhangzók megőrizhetik a balra-terjedő szerkezetet, kivéve ha a szerkezet megmentése jobbra terjedésre kényszeríti őket
- A „csapdába esett” mássalhangzók nem terjednek, kivéve ha a szerkezet fenntartása jobbra terjedésre kényszeríti őket
- **További kutatási témák:**
- Milyen paraméter dönt szótagalkotó és „csapdába esett” mássalhangzók választásában?
- Milyen elemeket tételezünk fel az /r/-ben? Miben különbözik egy nukleáris és nem-nukleáris /r/?
- Hogyan működik a fonológiai szerkezet fonetikai interpretációja? Amikor jobbra terjedésre kényszerül egy msh, hogyan dől el, hogy szótagalkotóként értelmeződik-e?

Hivatkozások

- Balogné Bérces, K., Garami, A. R. 2019. Monopositional syllabic consonants: Evidence from Slovene and English. Előadás a BLINC konferencián. Budapest, 2019. június 6-8.
- Balogné Bérces K., Garami, A. R. 2019. Sonorant patterns in consonant clusters of West Slavonic: What's wrong with the left edge of words? Előadás a GPRT 2019 konferencián. Bécs, 2019. június 14-15.
- Blaho, S. 2004. Syllabic consonants in Strict CV. MA szakdolgozat, PPKE.
- Caratini, E., T. Scheer, O. Rizzolo, M. Ziková 2011. There are two kinds of syllabic consonants: (Germanic) left-branchers and (Slavic) right-branchers. Poszter az OCP8 konferencián, Marrakech, 2011. január 19-22.
- Garami, A. R. 2019. #sC vs. #RT: Banned syllabic consonants in #_C position and Magic Licensing in West Slavonic. Előadás a ConSOLE XXVII konferencián, Berlin, 2019. február 21-23.
- Jones, J. M. 2002. The status of the “syllabic” trill in Slovene: a phonological and phonetic analysis. *Slovene Studies Journal* 24.1–2: 27–45.
- Polgárdi, K. 2015. Syncope, syllabic consonant formation, and the distribution of stressed vowels in English. *Journal of Linguistics* 51.2: 383–423.
- Savu, C. 2019. Again on the representation of long and short syllabic consonants in Czech and Slovak. Előadás a GPRT 2019 konferencián, 2019. június 14-15.
- Szigetvári, P. 1999. VC Phonology: A theory of consonant lenition and phonotactics. Doktori értekezés, ELTE/MTA, Budapest.
- Rowicka, G. 1999. On ghost vowels: A Strict CV approach. The Hague: Holland Academic Graphics.
- Scheer, T. 2004. A lateral theory of phonology: What is CVCV, and why should it be? Berlin/New York: Mouton de Gruyter.